

NICOLAI WEYNANTS ORATIO DE ANDREA VESALIO

- quam denuo edidit Theodericus Sacré -

Melissa, 183 (2014), 6-11.

Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos
(Verg. *Æn.* 3, 270)

Sæculo XVIII et XIX eloquentia Latina in gymnasiis momenti minime levis esse perrexit. Discipuli enim classium superiorum maioribus artis oratoriæ monumentis sive antiquis sive recentioribus (velut Muretianis) assiduam navabant operam et, viam monstrante præceptore, in abditos eius artis recessus, in artificium oratorium, in Latine atque eleganter scribendi præcepta ita intrabant, ut quas oratiunculas orationesque ipsi conscribere statis intervallis iussi essent, sat expedite contexere valuerint; summam autem metam attigisse ceterosve sui lycæi discipulos in hac provincia superavisse is credebatur, cui, cum anno scholastico coronis esset imponenda et suum cuique alumno pro meritis præmium donandum, cura esset honorifice demandata sollemnis orationis componendæ atque coram præceptore, rectore, magistratu, civitatis primoribus quibusdam publice habendæ. Quem morem apud Batavos etiam mediante sæculo XIX obtinuisse, cum extent adhuc eiusmodi orationum specimina, satis compertum habemus. Nam, ut exemplum ponam, servatur adhuc de Caroli Magni imperatoris moribus oratiuncula quam anno 1851 Leovardiense relicturus gymnasium habuit Franciscus Haverschmidt (1835-1894),¹ eum dico virum qui poeta postea inclaruit, editis sub falso nomine Petri Paxilli ('Piet Paaltjens') carminibus salsis et facetis. Belgas vero, cum iugum Batavicum anno 1830 excussissent, cum in libertatem sese vindicavissent, suamque ipsi nationem constituissent, a consuetudine ea plane decessisse diu egomet opinabar, quia nullum mihi innotuerat exemplum ætate posteriorius. Videram equidem orationes quasdam Latine habitas cum optimæ notæ discipuli inter se congregati academias frequentarent litterarias, quas illis temporibus seminaria minora et gymnasia haud raro alebant; at sollemnis ac festivæ orationis in fine anni scholastici recitandæ morem e scholis nostratibus tertio ineunte sæculi XIX decennio prorsus sublatum esse sentiebam. In quo me erravisse animadverti nuperrime, cum forte percurrerem libellos quosdam academicos post annum 1840 editos; unde patebat per aliquot saltem annos in quibusdam regni Belgici collegiis morem eum tralaticium aut instauratum fuisse aut servatum. Incidi enim in vetustiora quædam annalium volumina quæ typis excudenda curaverat studiorum universitas catholica Lovaniensis; quibus continebantur id genus orationes Latinæ, a discipulis ipsis paratæ atque in publico recitatæ. Namque Athenæum magnum Lovaniense ab anno 1837 ad 1850 in ædibus collegii Alticollensis, in via

Namurcensi siti, gymnasium studiis humanioribus fovendis sustentabat,² quo melius ad studia academica obeunda præpararentur adulescentes. Mox, ipso annuente universitatis rectore, gymnasii præsides edixerunt ut in sollemnibus præmiorum distributionibus, quæ mense Augusto celebrari solebant, palmares rhetorices alumni verba Latina publice facerent eosque collaudarent viros, de quorum meritis erga patriam atque Academiam Lovaniensem inter omnes constaret. Quamdiu talibus orationibus iuvenilibus aurem admove potuerint homines, fateor me nescire; nam ipsæ typis academicis tamdiu edebantur quoad gymnasium iuris erat academici; hinc non mihi liquet mosne is Latine et publice orandi manserit cum collegii ius ac potestas ab universitate ad urbem esset translata. Supersunt autem, quantum scio, eiusmodi orationes sex prelis academicis traditæ,³ quarum prima anno 1842 erat recitata, anno 1849 ultima.⁴

In his artis oratoriæ a tironibus excultæ documentis mihi arrisit id præ ceteris præconium, quod Andrea Vesalio, medico eidemque rei anatomicæ cultori eximio anno 1844 tribuerat discipulus quidam Lovaniensis. Quod præconium duabus de causis denuo edere me iuvat, tum quod præstantissimi huius medici memoria hoc anno celebratur, quingentesimo a natali die revoluti anno,⁵ tum quod ne in eo quidem indice bibliographico, quem ditissimum apparavit medicus quidam Vesalii studiosus, opellæ huius Vesalianæ mentionem iniectam esse vidi⁶ eandemque etiam in eis commentatiunculis esse omissam animadverti, quas viri docti scripserant de Vesalii memoria sæculo undevicesimo excultæ.⁷ Itaque appendiculam quasi quandam eis instrumentis addendam esse censui atque curandum ut discipuli oratio aliquam sibi denuo faceret audientiam.

Rhetorices igitur alumnus Lovaniensis erat Nicolaus W(e)ynants, qui curriculo scholastico finem impositurus orationem eam habuit. Quo de adulescente pauca admodum ex abdito eruere valui: Lovanii natus erat anno 1826; ibi postquam humanitatis studia in collegio Alticollensi anno 1844 absolvit, nomen dedit studiorum universitati Lovaniensi et (id quod nemo mirabitur in Vesalii præcone) medicinæ studiis sese dedit. Anno 1847 scientiarum physicarum et naturalium 'candidatus' est renunciatus; biennio post inter candidatos sive baccalaureos medicinæ est promotus; anno 1852, superato tertio periculo, gradu doctoris ibidem est donatus. Videtur deinde ætatem omnem in arte medendi consumpsisse et medicinæ professionem in vico Opwijk, qui ab urbe Bruxella haud procul distat,

studiorum curriculo Vesaliano, quem cum Burggraevio communem habet Weylandus.¹¹

At præconis non erat novum nescio quid inaudituve de Vesalio proferre; non erat ei iniunctum ut sedulo conquireret quæcumque de Vesalii vita, scriptis, meritis essent conscripta a viris doctis, utve ea diutius perpenderet;¹² licebat ei vetus vinum haurire, modo in utrem novum eumque Latinum infunderet; laudes tanti viri ita erant oratori juveni texendæ, ut inde audirent non solum Vesalii merita cognoscere, ad amorem eiusdem inflammarentur atque eius exemplo moti gloriæ studio ipsi incenderentur, verum etiam intellegere prodire solere e gymnasio illo Alticolliensi adulescentes in arte oratoria versatissimos et Latine dicendi peritissimos. Atqui Weylandi Latinitas non erat erubescenda, verum tolerabilis ubique, plerumque emendata, interdum elegans; itaque oratunculam hanc, cum ceteris id genus periculis oratoris comparatam, verborum delectu et copia dicendique genere commendabilem, facilitate quadam et munditia conspiciendam dixerim; quamquam est ubi nexum quandam syntacticum partum ille felicem inseruerit,¹³ 'hodie num' (cap. 20) adverbium non antiquum admisit et inconcinnitate semel peccaverit;¹⁴ ceterum dolui quod in nominibus propriis Latine reddendis hæsitavit orator, interdum et erravit; unde etiam suspicor eum ipsos fontes primigenios, id est Latinos, non adisse, Gallicis fuisse contentum. Nam 'Boloniam' (cap. 13) admisit ubi 'Bononia' erat scribenda, 'Thermas Inferiores' sive Badenam (cap. 20) scripsit, ubi Basilea erat memoranda; Galienum more tralatitio medicum illum præclarum appellavit, cum eum ipse Vesalius 'Galenum' fere nuncupaverit; et 'Guntberum' (cap. 8) scripsit, cum fontes Latini attulerint 'Guntbertum'. Id vitiumque est, vitio quodam eius oratio carere mihi videtur, in quod collegæ eius interdum incidunt: fiebat enim ut illi res minoris momenti pueriliter exaggerarent, cum hic inani verborum iactationi non indulserit.

Ceterum adulescentes omnes, qui in gymnasio illo Lovaniensi in quarto sæculi eius decennio sollemnes habuerunt orationes, præceptorum monitis obtemperantes simili fere ratione munere suo sunt functi. Totam enim herois sui vitam adumbrare solebant; ostendebant (id quod minime est mirum) quanti is litterarum studia pependisset, quam egregiæ spei iam a teneris fuisse unguiculis, quantum laboris in adulescentia alacriter subisset; tum quam magnam et domi et peregre esset assecutus famam, quibus viris auctoritate gravibus familiariter esset usus; quam spectatæ fuisset virtutis; quas

exercuisse; præterea multos per annos scabini ibi munere esse functus. Mortem obiit anno, ni fallor, 1898.⁸

Novella autem natio Belgica, a Batavis modo setumta, quo solidiora fundamenta iaceret patriæ, patrios suos atque domesticos sibi statim heros eo fine conquirere proprium indolesque singularis plane eluceret et ut civium animi amore in novam patriam corripenterent; eos ergo viros dilaudabat qui provincias Belgii veteris meridionales illustraverant, litteras vel vulgari sermone vel Latino auverant, discipulis variis ac scientiis incrementa attulerant, artes elegantiores nobilitaverant: qui viri (addo et mulieres) ea tempestate carminibus extollentur, commentationibus illustrabantur, eorumdemque nomina et memoris signis passim ornabantur; hinc factum est ut medio fere sæculo XIX urbium nostrarum senatus statuas decernerent Rubenio pictori Antverpiæ, Lovanii Iusto Lipsio, Bruxellæ Andree Vesalio; quas adornabant inscriptiones Latine. Minime ergo mirandum est, si eadem illa tempestate studiorum universitas Lovaniensis a gymnasii sui discipulis Latine dicendi præceptis imbutis et rude iam donandis postulavit ut panegyricis Latine prolatis Academiam pariter et patriam celebrarent. Neque admirationem id movet, quod unus ex eis discipulis Vesalius sibi anno 1844 delegit quem laudibus ferret; namque iis ipsis annis nomen Vesalii omnium erat in ore; siquidem alii societatem quandam Vesalianam condiderant, alii in tantum medici honorem aut nominata ediderant aut carmina divulgabant, aut acroases fecerant commentationesve typis mandaverant.

Fuerintne Vesalii opera Latina adulescenti huic Lovaniensi orationem suam paranti præsto necne, neque affirmare neque negare ausim; nec scio an elogium Vesaliana a viris doctis Latine scripta in manus ille non sumpsit; at est cur rem in dubium vocem. Nam, nisi fallor, unicum fontem eumque Gallice scriptum usque est orator secutus. Paucis enim ante annis in publicum prodierant *Studia Vesaliana* auctore Adolfo Burggraevæ,⁹ anatomisæ doctore apud studiorum universitatem Gandavensem; qui vitam Vesalianam præmiserat, eamque tam brevem (pp. 16-54) ut a discipulo facile potuerit concoqui atque in elogium Latinarum transformari. Quid multa? Nihil invenias apud oratorem Latinum, quod non scripserit Gallice Burggraevus; immo, sententiæ nonnullæ Latine ad Gallicum exemplum tam prope accedunt, ut eas e huc accedit quod in oratuncula est error quidam de

difficultates superavisset ut patriæ et universo hominum generi prodesset; quæ ingeni sui monumenta reliquisset. Accedit huc quod discipuli in exordio mentionem eorum faciebant qui se in conione præcesserant, sequæ præconio impares fore asseverabant; in peroratione autem ad viros, quem laudaverant, labores et virtutes imitandas vehementer adhortabantur condiscipulos; atque in narratione, quo audientium animos magis moverent, ad representationes¹⁶ sive demonstrationes vel etiam temporum translationes¹⁷ descendebant, et exclamationibus¹⁸ aliisque id genus artificibus haud raro utebantur, quæ, si verum quæramus, etsi a Tullio quoque adhibita erant, hic tamen litterarum ludum parietesque scholasticos nonnunquam redolebant.

ANDRÆ VESALII PRÆCONIUM

Oratio quam in sollempni præmiorum distributione collegii lit. hum. Altitcolensis,¹⁹ die 13 mensis Augusti 1844, habuit Nicolaus Weynants, rhetorices alumnus

Magnifice huius academiciæ rector gravissime, honoratissime; qui rebus civilibus et sacris præstis, viri summo honore habendi; præses professorisque doctissimus; commilitones dilectissimi ceterique, quotquot adestis, cives et hospites, auditores exoptatissimi,

1. Quemadmodum superioribus annis virorum universitatis Lovaniensis clarissimorum Adriani VI et Viglii laudes²⁰ cum benevolentia audivistis, sic spero vos hodie, cum de alio eiusdem academici lumine orationem habiturus sum, benignam quoque aurem mihi præbituros. Quæ academia vix a dimidio sæculo conditi-

trina et virtute ornatum et vitium instituerat qui doctissimis scriptis de legibus gloriam sibi conciliavit perennem, ea profecto medicis fama inclusis carere non debuit. 2. Eodem vero tempore quo priores illi viri maxime florebant, quas ex fecundæ matris gremio vir surrexit qui nisi illos magnitudine ingeni et gloria superavit, in eodem certe honoris gradu collocandus est. Ille vir Vesalius fuit. 3. Hoc nomine quis nostrum a patriæ amore tam est alienus, qui origine sua non superbiat, non eam præ se ferat? Quis vestrum, carissimi condiscipuli, non vehementer gestiat in hac instituti celeberrima academia atque ex fonte illo benignissimo salutarem haurire doctrinam, qua Vesalius, qua

4. Hos tantos viros, auditores ornatissimi, summi ipsi vel taciti prosequimini honoribus. Ego vero, qui ut publicam Vesalio laudem referam innumeraque eius merita voce mea celebrem advocor, rei magnitudine pressus, nunquam tantum opus aggredi ausus essem, nisi vestra benevolentia confiderem speraremque vos rebus potius quam verbis attentos fore.

5. Andreas Wittingus natus est Bruxellis honesto genere anno millesimo quingentesimo decimo quarto, a

Vesalia inferiore,²² ubi maiores diu habitavunt, Vesali dictus. Pater²³ eius pharmacopola fuit Margareta, quæ Belgis præerat. Avus,²⁴ mathematicus peritissimus, multa de arte sanandi egregie [egregii ed.] scripsit. Proavus²⁵ Maximilianus imperatoris medicus, universitatis Lovaniensis et professor et rector magnificus. Denique titavus²⁶ magna fuit suis temporibus in medicis gloria. Nec frater²⁷ nostri silentio prætermittendus, qui, parentibus hortantibus, ad iuris studium quidem se contulerat, sed, natura cogente, ad medicinam animum applicuit.

6. Erat igitur noster, ut ipse dicere solebat, genere medicus et hereditario quodam iure hanc studiorum rationem suscepit et ingressus est. Cum autem recte sapere omnis disciplinæ sit fons et principium, his arti- bus, quibus ad humanitatem inventus informatur, totum prius se dedidit, in hac nostra civitate diligenter litteris Latinis et Græcis incumbens.²⁸ Quantos in illis progressus fecerit nullum certius est testimonium quam quod, cum Latino uti sermone soleret, eius dictio pura et nativa semper ab omnibus sit iudicata et Galieni²⁹ opera ipsi recognoscenda et emendanda aliquando tradita sint.³⁰ Nec minus studii in physicis et mathematicis disciplinis consumebat et familiaris erat Gemma,³¹ quomnibus suæ ætatis mathematicis antecellebat.

7. Ut primum ex adulescentia excessit Vesalius utque ab his artibus, quibus illa ætas ad satius scientiarum accipiendo præparari solet, sese ad medicinæ studium conferre statuit, in dubio erat utrum Lutetiam an Montem Fessulanum peteret. In his enim civitatibus erant tunc temporis celeberrimæ medicinæ scholæ, quarum hæc Arabum doctrinis instructa singulis annis corpus humanum dissecandum discipulis præbebat, in illa vero doctores erant illius disciplinæ clarissimi. Hac dubitatione brevi sublata, primum Montem Fessulanum medicinæ studuit,³² inde Lutetiam, ubi celeriter ei contigit ut omnibus suis condiscipulis doctrinam præstaret.³³ Cuius gloriæ si quid ingenio dandum, tamen laboribus continuis maxima pars tribuenda. Quanta enim, auditores ornatissimi, in nostro fuit diligentia, quam singulare discendi studium! Quoties, cum vana superstitione nullum humanum corpus dare tur, sepulcrum Innocentium³⁴ noctu adivit! Hæc Vesalii diligentia perspecta, magistri iam tum futuram illius gloriam prævidebant; Guntherusque³⁵ discipulum familiaritate obstrictum habere coepit et tanti eruditionem eius fecit, ut sua et scripta recognoscenda commendaverit.

9. Iisdem temporibus, cum Gallorum rex Franciscus I bellum Carolo V inferre decrevisset, Vesalius animadvertens apud hostes sese tutum esse non posse, Galliam reliquit ac Lovanium demigravit,³⁶ ubi copia illi data anatomici publice monstrandæ,³⁷ ubi ubi copia illi data anatomici publice monstrandæ,³⁸ etiam atque etiam ipsius hominis corpore explicaret;

eorum cogitare stuporem, cum (quod numquam antea viderant) ossæam integram formam illis ostendit. Factum autem erat ut Lovanii, familiaris suo Germana iuvante, ossa omni carne spoliata sibi paravisset.³⁹

II. Sed nostræ academæ datum non est ut talis iuventus diutius in hoc oppido commemoraretur. In Galliam enim imperatoris exercitus ut chirurgus secutus est; ⁴⁰ inde in Italiam transiit, regionem celeberrimam, eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis affluentem, ibique incredibili scientiæ amore incensus, magistratus adivit et ab illis precando et obtestando impetravit ut supplicio affectorum omnium dissecari liceret corpora, cum antea vix singulis annis unum concederetur.

12. Longum est enumerare, auditores ornatissimi, qui fuerint eius labores, quæ curæ; tamen iure increpandus essem, si prætermitterem indefessum nostrum iuvenem quod antea Lutetiæ fecerat, etiam hic vel vitæ suæ periculo in sepulcretis facitasse. ⁴¹ Interea fama eius ita crevit, ut summis honoribus dignus iudicaretur atque hac celebritate vel absentibus notus, a senatu Veneto extraneus et iuvenis admodum deligeretur qui anatomiæ in Academia Patavina doceret.

13. Quantum censetis gaudium, quantam lætitiā nostrum ex ea re percipisse? ⁴² Qui, quod iam dudum in animo habebat, nunc tandem voti compos efficere poterit ut Galieni auctoritatem per quatuordecim sæcula vigentem gravissimis ipsis veritatis argumentis impugnet atque evertat. 14. Et hoc eo magis mirandum, quod Vesalius vix octo et viginti natus annos difficultissimum opus temptaverit et novum mundum, ut ait Seneca [Senacus ed.], ⁴³ aperuerit. In Italia septem annos commoratus est, anatomiā tum Patavi, tum Bononiæ, tum Paris ⁴⁴ docens atque horas subsivas in scribendo de anatomia opere consuens. ⁴⁵

15. Tum vero imperatoris verbis adductus Italiam reliquit et ad copias in Gueltria bellum gerentes missus est. ⁴⁶ In ea regione Venetorum legatum gravi morbo affectum sanavit. ⁴⁷ Deinde ex ea provincia decessit Ratisbonamque venit. Cæsar ægrotabat in hac urbe chitragræ doloribus confectus, suosque omnis feræ spes deseruerat, cum Vesalius squinæ radice et sanitati et suis eum reddidit. ⁴⁸

16. Interim, cum summo honore afficeretur multique nobilissimi viri eius cognitionem atque familiaritatem appetere, magnum opus de anatomia tot et tantarum animi ægritudinum causam futuram perfecterat. ⁴⁹ Inter doctissimos viros quorum consilio usus est, multi eum hortati sunt ut ne rem exequeretur quam mente agitabat, alii vero ei persuaserunt ut opus, in quo scribendo tot dies, tot noctes consumpserat, in lucem proferret. ⁵⁰ Horum cum sententiam sequi vellet non dubitans hac re in sese multorum odium atque inviam concitaturum, epitomen ⁵¹ edidit quæ elementa istius suæ disciplinæ exponeret; qui liber neque damnatus est neque ullius in auctorem odium movit.

17. Nunc tamen, quæ ei hucusque aridire visa est,

fortunam experiretur adversam. Nam cum magnam opus in publicum protulisset, quo a Galieni ratione longissime et iniuriis lacessitus est. Auditivæ, ornatissimi auditores, hos indignantium clamores et ignorantæ demones, hæc crimina et iniurias Sylvi, quem quondam Vesalius medicinæ doctorem habuit? ⁵² Huius tamen iniurias omnes silentio prætermisit; tanta enim in eo erat erga magistros pietas, ut illos, quamvis eruditione longissime superaret, maxima coleret veneratione. 18. At ubi Eustachius, ⁵³ qui Romæ anatomiā docens magnam erat famam consecutus, nostrum non verbis, sed argumens ex scientia de promptis adortetur, tum in Italiam sibi transeundum existimavit atque ibi Eustachium tantus et discipulorum et magistrorum fieret concursus, quantum nemo unquam antea viderat. ⁵⁴

19. In hac regione cum maxime floretet cumque ab omnibus qui aliquid de ingenii poterant iudicare colebatur, apud Carolum V falsis inimicorum criminibus impietatis accusatus est. Quod Carolus tum fecit quam vellem omittere! Sed dicendum est. Quem semper dilexerat, quem summis extulerat honoribus, illi nunc diem indicit! O imprudentia luctuosa regum! Salamanxæ ⁵⁵ tamen theologiæ facultas, ad quam Carolus rem detulrat, causa cognita criminis eum absolvit. Hoc iudicio quamvis eius fama ubique esset restituta, tamen imperatoris offensione pernotus omnes suos libros, scripta omnia in flammam abiecit. Eheu perit multorum annorum irritus labor!

20. Post reditum nihil in maiorem gloriam consequendam conatus est Bruxellisque privatus vixit. Postea vero in Germaniam profectus, Thermis inferioribus sic ab omnibus colebatur, ut gratum se præbiturus illi civitati ossæam formam donaret, quæ ibi hodie in summa religione asservatur. ⁵⁶

21. Cum Philippus patris regnum adeptus esset, hunc in Hispaniam secutus est ibique honoratus sed tristitia languens vitam misere traxit. Quid dicam hoc loco de crimine omnium gravissimo, de corpore viventis a Vesalio aperto? Quid eum capite damnatum, vix per regem Philippum impetrasset ut mutata poena Hierosolymam proficisceretur scelus expiatus? Ficta hæc omnia et commenticia hodie constat. Itaque ne verbum quidem ullum de hac re addendum necesse existimo.

22. Attamen, cum tristitia absumeretur quod ne osseum quidem caput parare sibi posset, Hierosolymam profectus est votum interserens religiosum eo consilio, ut Hispaniam relinquere ac rursus in Italiam demigrare posset famam suam Fallopiæ ⁵⁷ scriptis immutatum resisteretur. Contendit igitur Hierosolymam; quo cum advenisset, litteras a senatu Veneto accepit, qui ei amplissimis verbis anatomiæ cathedram obtulit.

23. Quibus ex litteris Vesalius quam maximum gau-

- 2014; J. Van Robays, *Andreas. De fictieve autobiografie van Vesalius, de grootste anatoom aller tijden* (Lovanii, 2014); J. Tullens, *Vesalius. Een beaantoom gevangen in de intriges van het Spaanse hof. Historische roman* (Lovanii, 2013); G. Licoppe, 'De Andrea Vesalio ante quingentos annos' (i), *Melissa*, 182 (2014), 5-7.
6. Cfr. in rete universali 'andreasvesalius.be' (auctore Mauritio Blesbrou At faictor memoratam esse hanc orationem a H. Cushing, *A Bio-biogr of Andreas Vesalius* (Hamdeni - Londini, 1962), p. 215.
7. Cfr. O. Steno, 'De historiek van het Vesalius-standbeeld op het Barriadenplein in Brussel', in L. Misotten (ed.), *Omtrent Vesalius* (Antv - Apoldi, 2007), pp. 59-68; J. Vandendriessche, 'De herdenking van Ve in de negentiende eeuw', in G. Vanpaemel (ed.), *Vesalius. Het lichaam i beel* (Lovanii, 2014), pp. 53-58.
8. Cfr. 'Nécrologie', *La Belgique médicale. Revue scientifique et pratique*, (1898), p. 351.
9. A. Burgraeve, *Etudes sur André Vésale, précédées d'une notice biographique* (Lovanii, 1841).
10. Cfr. exempla infra allata (adnot. 30-31, 33, 37-38, 41-42, 45-46, 50, 53-54) 11. Cfr. adnotatio 32.
12. Consensus est virore doctorum qui nunc sunt, neminem per hos q quaginta annos vitam Vesalianam melius atque accuratius conspississe q C.D. O'Malley, *Andreas Vesalius of Brussels 1514-1564* (Berkeleiae - Angelopolis, 1964).
13. Cfr. 'nullum certus est testimonium, quam quod (...) eius dicto pura e nativa (...) sit iudicata' (cap. 6); 'Et hoc est magis mirandum, quod Vesaliu difficultillimum opus temptaverit et novum mundum (...) aperuerit' (cap. 14). 14. Quod (hanc secus atque 'hodiernum') idem valet atque 'hodie quoque adverbium illud a scriptoribus recentioribus saepe usurpabatur.
15. Cfr. 'Cogitare, auditores (...) (...) admirantibus, cum (...) explicaret; (...) cogitare stuporem, cum (...) ostendit' (cap. 10).
16. Cfr. ut exempla pauca ponam, 'Quantum censetis gaudium, quantum l. tam nostrum ex ea re percipisse?' (cap. 13); '[Vesalius] undique et malis l. lis et iniuriis laceratus est. Auditisne, ornatissimi auditores, hos indignam clamosos et ignorantiae demeritumque crimina et iniurias Sylvi (...)?' (cap. 17. Cfr. capita 13 ('nunc tandem (...) efficiere poterit') et 17 ('nunc (...) expente 18. 'Quod Carolus tum fecit quam vellem omittite!' (cap. 19); 'O imprud tia luctuosa regum!' (*ibid.*), et ita porro.
19. Id est, Althcoliensis.
20. Cfr. adnotatio 3.
21. Studiorum universitas Lovanienensis anno 1425 erat condita.
22. Vesalia sive Vesalia Inferior Latine dicitur urbs quae 'Vesal' Theodis appellatur; Vesalia autem Superior 'Oberwesel' Germanice vocatur.
23. Praenominde Andreas.
24. Evertardus nomine.
25. Iohannes, qui obiit anno 1476.
26. Petrus.
27. Franciscus.
28. Lovanium venit 'Andreas van Wesel de Bruxella' anno 1529; nomen des Academiense mensis Februarii anni 1530; erat alumnus Collegii Castrensis, at Collegium quoque Trilingue frequentasse videtur, ubi, ni omnia fallunt, La perdidit Conrado Goclenio doctore, Graece addidit duce Ruigero Rescio.
29. Quem nos (cum Vesalio ipso) Galenum dicimus, cum scriptores avorum modis et recentioribus Galienum hanc raro dicebant; quae forma Gallica simill oratorum huius Lovaniensis artis. Cfr. dicta quae in proverbialia abiierunt, velut 'D Galenus opes, dat Iustinianus honores; / solus Aristoteles cogitavit pedes' 30. Cfr. Burgraeve, *Etudes sur Vésale*, p. 17; '(...) ses humanités. On ne se

24. Hic finis fuit viri clarissimi, qui multo labore et praecipuo suo periculo scientiam repperit hominibus longe utilissimam, veritatis adversus mendacium miles strenuissimus, de nostra academia, de patria, de genere humano optime meritis. Cuius si corpus ventis, fluctibus et inedia frangi potuit, at memoria vivet incorrupta omnibusque immortalitatis insignibus ornata.

25. Nunc tandem ad vos me convertio, carissimi commilitones, vos qui mecum rude [inde *ed.*] donati arenam hanc relinquitis, vos etiam qui nondum litterarum stadium decurritis: habeat hic dies sollemnne ali-quid et sanctum! Quocumque adoranda Dei voluntas unumquemque nostrum vocaverit, maneat semper pura sinceraque animorum coniunctio, maneat amicitia, nulla temporis vicissitudine minuenda, sitque vita nostra Deo, patriae, parentibus, amicis devota! 26. Quid academiae Lovaniensis optatus, quid ad vestram isporum famam desideratus excogitari possit, quam ut celeberrimorum virore in litteris scientiisque colendis exempla imitemini? O vitam hoc meum votum impleatur! Utinam haec academia virtutibus vestris ornata et egregie scriptis nobilitata pristina famam recipiat et conservet! Dixi. ☞

- Latin qu'il l'écrivait habituellement avec une grande pureté et le grec qu'il pos-
 sédait assez bien pour que plus tard il fût chargé par l'imprimeur vénitien
 Junta de corriger les épreuves du texte de Galien (...). Inter opera omnia
 Galeni quæ exstant in Latinum sermonem conversa (Venetiis, 1556) inveniu-
 tur nonnulla a Vesalio castigata.
 31. Erat is Gemma Frisius sive Phrysius (1508-1555) mathematicus, qui
Arithmeticæ practicæ methodum facilem (1540) aliaque opera emisit. Cf.
 Burdigrave, *Études sur Vesale*, pp. 17-18 : 'Il ne s'appliqua pas avec moins
 d'ardeur aux études physiques et mathématiques: aussi (...) se lia-t-il d'une
 étroite amitié avec son condisciple Gemma, de Croeningue, qui devint plus
 tard le mathématicien le plus distingué de son époque'.
 32. Errat hic orator, nam Vesalius anno 1533 Lovanio recita Parisios est protec-
 tus ut medicinæ studii incumbere, atque ibi remansit per triennium. Cf.
 M. Roeh, *Andreas Vesalius Bruxellensis* (Berolini, 1892 = Amsterdam, 1965),
 p. 369. Erravit autem Weynandus cum Burdigrave, *Études sur Vesale*, p. 20
 ('Il se rendit d'abord à Montpellier, et de là à Paris').
 33. Cf. Burdigrave, *Études sur Vesale*, pp. 19-20 : 'Parmi les écoles où les
 sciences médicales étaient alors enseignées, se présentaient au premier rang
 celles de Montpellier et de Paris. La première était principalement célèbre
 comme dépôt de doctrines des Arabes. (...) Dejà (...) les docteurs de
 Montpellier avaient demandé et obtenu (...) la permission de prendre chaque
 année le cadavre d'un criminel supplicié. (...) L'école de Paris était d'une créa-
 tion plus récente. (...) François Ier venait de la fonder (1530) et y avait appelé
 pour y enseigner la médecine un professeur célèbre d'Italie (...). Contier
 d'Andernach (...). Enfin Jacques Dubois (Sylvius) y occupa la chaire d'ana-
 mie (...). (...) Vesale quitta l'université de Louvain (...). Il se rendit d'abord à
 Montpellier et de là à Paris (...)'.
 34. Quod usque ad annum 1786 media in urbe Parisiensis extrabat in ea platea
 quæ 'Place Joachim Du Bellay' nunc vocatur, fonte innocentium insignita.
 35. Dicit Joannem Guinterium Andernacum (1505-1574), doctorem Parisiensem.
 36. Anno 1536.
 37. Cf. Burdigrave, *Études sur Vesale*, p. 22 : '(...) Vesale retourna à Louvain où
 il obtint la permission de faire publiquement des démonstrations anatomiques'.
 38. Cf. Burdigrave, *Études sur Vesale*, p. 22 : 'C'était alors un spectacle nou-
 veau pour l'université, car l'enseignement de l'anatomie y était purement
 nominal'.
 39. Nihil hac historia vulgatus; quam ipse Vesalius in *Fabrica* (1543) alibi
 narravit.
 40. Errat hic orator cum Burdigrave, *Études sur Vesale*, p. 23 : nam Vesalius
 anno 1537 e Lovaniensi Athenæo in Patavinum migravit. Ibi mense Decembri
 (eiusdem anni 1537) diplomate donatus est; postulæ promotionis in album
 doctorum publicorum relatus est.
 41. Cf. Burdigrave, *Études sur Vesale*, p. 24 : 'Il ne s'accorda aucun repos, ne
 recula devant aucun sacrifice pour arriver à ses fins. Plus zélé que les profes-
 seurs eux-mêmes, il allait obséder les magistrats afin qu'ils abandonnassent aux
 amphithéâtres les corps des suppliciés. Comme à Paris et à Louvain, les cime-
 tières devinrent le théâtre de ses excursions nocturnes (...) au péril de sa vie'.
 42. Cf. Burdigrave, *Études sur Vesale*, p. 25 : 'Comprend-on la joie et l'en-
 ivrement d'un jeune homme qui (...)'.
 43. Non sine hésitatione ita emendavi; siquidem oratorem versibus allusisse
 putavi Senecæ notissimis, qui in *Medea* leguntur (vv. 375 sqq. : 'Venient anni
 sæcula seris / quibus Oceanus vincula rerum / laxet et ingens pateat tellus /
 Tethysque novos detegat orbes / nec sit terris ultima Thule').
 44. Est id parum credibile; nam Pisas non videtur sese contulisse ante
 annum 1544.